

Odgojni utjecaj obitelji na dobrobit djeteta

Sokač, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:217586>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

JOSIPA SOKAČ

ZAVRŠNI RAD

ODGOJNI UTJECAJ OBITELJI
NA DOBROBIT DJETETA

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime prvostupnika: Josipa Sokač

Tema završnog rada: Odgojni utjecaj obitelji na dobrobit djeteta

Mentor: mag.praesc.educ. Ivana Golik

Zagreb, 2022.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

kojom ja, Josipa Sokač, studentica Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
smjer Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kao autorica završnog rada s naslovom

Odgojni utjecaj obitelji na dobrobit djeteta,

izjavljujem da sam završni rad izradila samostalno pod mentorstvom

mag.praesc.educ. Ivane Golik .

Tuđe teorije, stavove, spoznaje, zaključke i zakonitosti sam izravno ili parafrazirajući navela u
radu i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama sukladno odredbama

Pravilnika o završnom radu Učiteljskog fakulteta u Zagrebu .

Studentica:

3. godina Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

ZAHVALA

Hvala dragome Bogu na ustrajnosti i snazi u teškim trenucima. Hvala Ti na svim osobama i darovima kojih ima toliko, a nisam ni svjesna. Ništa ne bih mogla da nisam primila Tvoje milosti.

Hvala Mu na mojoj obitelji, ponajviše na mami, tati i seki. Vi me poznaju svakakvu, i veselu i malo manje. Hvala vam što ste tu i kada se nisam najljepše odnosila prema vama. Hvala vam na potpori, povjerenju i slobodi koju mi pružate. Volim vas!

Hvala Mu na mojim prijateljima. Hvala vam što me prihvaćate onakvom kakvom jesam, što ste tu kada trebam pomoć i što ste podnosili svako moje odbijanje radi mojih obaveza. Bože, posebno želim zahvaliti na mojoj Petri. Ti stvarno vjeruješ u mene kada sama ne vjerujem. Hvala ti na svakom poticaju i svakom ohrabrenju, ti si moj borac i vjerujem da ćeš jednog dana rasturiti u svome području. Volim te.

Hvala Mu na mome Filipu, mome čudu. Hvala ti što me voliš, poštuješ i čuvaš. Hvala ti na svakom ohrabrenju i poticanju dati više. Divno moje, volim te.

Hvala Mu što mi je na put stavio predivne profesore od kojih sam puno naučila. Prenijeli su svoju ljubav, svatko u svome području, na mene i moje znanje kao odgojitelja.

Hvala Mu na mojim kolegicama, Marici i Luciji. Bile smo tu jedna za drugu kako smo najbolje znale. Curke moje, hvala vam. Ove tri godine ne bi bile ovako dobre bez vas dvije.

I na kraju, hvala Mu na mentorici Ivani Golik. Profesorice, najveća Vam hvala za sve učinjeno tijekom ovih godina, posebno za svu pomoć i upute tijekom pisanja rada. Neumorno ste čitali i gledali što se može bolje. Hvala Vam što se dajete maksimalno u svome poslu. Jednog dana voljela bih činiti isto.

Sadržaj

Sažetak

Summary

1. UVOD	1
2. OBITELJ	2
2.1. Roditelji kao začetnici obitelji.....	2
2.2. Različitost obiteljskih struktura	3
2.3. Suvremeno roditeljstvo i nove kompetencije roditelja	5
3. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI	7
3.1. Autoritativni odgojni stil.....	9
3.2. Autoritarni odgojni stil	9
3.3. Permisivni odgojni stil.....	10
3.4. Indiferentni odgojni stil.....	11
4. UTJECAJI RODITELJSKOG PONAŠANJA	12
4.1. Roditeljstvo u suvremenom društvu	12
4.2. Autoritet roditelja i njegove pedagoške implikacije na socijalne kompetencije djeteta	15
4.3. Značaj komunikacijskih procesa u obitelji.....	17
4.4. Razvoj socijalnih kompetencija djece	18
5. DOBROBIT DJETETA	20
5.1. Djelovanje u skladu s dobrobiti djeteta	20
5.2. Dječje viđenje vlastite dobrobiti	22
ZAKLJUČAK	23
LITERATURA	24

Sažetak

Obitelj je temeljna jedinica društva. Jedinstvena je zajednica u kojoj bi se dijete trebalo osjećati sigurno i voljeno. Odnosi među članovima obitelji su složeniji, bliži i intenzivniji nego u drugim zajednicama. Djeca u obitelji stječu razna iskustva koja su im potrebna za razvoj slike o sebi i drugima.

Roditeljstvo ima najznačajniju ulogu u životu svakog djeteta. Podrazumijeva niz vještina, sposobnosti i postupaka koji su potrebni kako bi dijete upoznalo sebe i svijet oko sebe te je uzor prikladnog ponašanja i izražavanja emocija. Uloga roditelja u životu djeteta ima jedinstveno značenje za njegov rast i razvoj, odgoj, emocionalnu sigurnost, socijalnu kompetenciju i intelektualno postignuće. U kontekstu obitelji odvija se djetetova socijalizacija tijekom koje se ono razvija u samostalnu osobu. Zadatak je obitelji stvoriti samostalno i samopouzdana dijete, a upravo samouvjerenost nastaje kao rezultat djetetove spoznaje da je važno roditeljima te da zaslužuje najbolje. Uz osjećaj da je voljeno i zbrinuto, tijekom djetetova odrastanja, roditelj treba postaviti jasna pravila i granice djetetovu ponašanju te ih se pridržavati.

Kroz ovaj rad biti će opisani i stilovi odgoja te kako pojedini stil utječe na dijete. Oni su kombinacija emocionalne topline i brige dok drugi faktor čini stupanj zahtjevnosti i kontrola djetetova ponašanja. Njihovo poznavanje olakšava razumijevanje ponašanja djece, ali i odraslih. Sve što se nauči u djetinjstvu, nosi se u odraslo doba jer obitelj je ta koja djetetu pruža temelje za razvoj vlastitog identiteta. Tu dijete uči vrijednosti, njeguje odnose i komunikaciju te razvija sliku o sebi, drugima i svijetu. Na taj način dijete razvija socijalne kompetencije.

Donošenje odluka o dobrobiti djeteta te djelovanje u skladu s time nije jednostavan i linearan proces. Upravo iz njegove složenosti proizlazi važnost uvida u dječje mišljenje koje nikako ne smije ostati podređeno mišljenju odraslih i koje dijete treba imati priliku izraziti. Dječji pogled i mišljenje ključni su za bolju budućnost odgoja i obrazovanja djeteta gdje ono neće biti objekt kojim se upravlja u procesu, već aktivni dionik i prije svega slobodna i samosvjesna osoba.

Ključne riječi: *dobrobit djeteta, roditeljstvo, samopouzdana dijete, socijalne kompetencije*

Summary

The family is the basic unit of society. It is a unique community in which a child should be felt safe and loved. Relationships between family members are more complex, closer and more intense than in other communities. Children gain various experiences through family, which are crucial for development of the image of oneself and others.

Parenting plays the most important role in every child's life. It involves a range of skills, abilities and procedures that are necessary for the child to get to know himself and the world around him a model of appropriate behavior and expression of emotions. The role of parents in a child's life has a unique meaning for his growth and development, education, emotional security, social competence and intellectual achievement. In the context of the family, the child's socialization takes place during which it develops into an independent person. The task of the family is to create an independent and self-confident child, and it is self-confidence that arises as a result of the child's knowledge that he is important to parents and that he deserves the best. With the feeling of being loved and taken care of, during a child's growth, the parent should set clear rules and boundaries for the child's behavior and follow them adhere to.

Through this paper, the styles of upbringing and how each style affects the child will be described. They are a combination of emotional warmth and care while the second factor is the degree of demandingness and control of a child's behavior. Knowing them makes it easier to understand children's behavior, but also adults. Everything that is learned in childhood is carried into adulthood because it is the family that provides to the child the foundations for the development of one's own identity. This is where the child learns values, nurtures relationships and communication and develops an image of oneself, others and the world. In this way, the child develops social skills and competences.

Making decisions about a child's well-being and acting accordingly is not a simple and linear process. It is precisely from its complexity that the importance of insight into children's thinking arises, which by no means should remain subordinate to the opinion of adults and which the child should have the opportunity to express. Children's view and opinion are key for a better future of child upbringing and education where he will not be an object that is managed in the process, but an active stakeholder and above all a free self-aware person.

Key words: child well-being, parenting, self-confident child, social competences

1. UVOD

Već u najranijoj dobi, računajući i vrijeme provedeno u majčinoj utrobi, stvaraju se prve veze između roditelja i djeteta. Odgovarajućim odgovorom na djetetove potrebe te pružanjem ljubavi i topline stvara se privrženost koja se očituje traženjem i održavanjem bliskosti, osobito u stresnim situacijama. Kvalitetna skrb za dijete očituje se u često interakciji između roditelja i djeteta te u prihvaćanju i poštivanju djeteta i njegova temperamenta bez prilagođavanja vlastitom ritmu, temperamentu i željama.

Prema Maleš (2011) gospodarski, socijalni i moralni kontekst suvremenog zapadnog društva doveo je do značajne promjene unutar obitelji. Individualizam, liberizam, veća mogućnost izbora načina života te promijenjene uloge muškarca, žene i djece izmijenili su karakteristike partnerskih i obiteljskih odnosa. Stručnjaci konstantno dijele svoja nova saznanja o odgoju, a mediji su ti koji ih prenose kao što prenose i savjete samoprozvanih stručnjakinja u svijetu roditeljstva. Roditelji su zbunjeni i frustrirani jer im je teško pronaći put u odgojnim procesima kojima nastoje stvoriti okruženje u kojem će njihovo dijete rasti. Pritom se često zaboravlja da dijete treba ljubav, pažnju, toplinu, nježnost i sigurnost.

Rosić i Zloković (2002) ukazuju koliko je važno ispravno tumačiti transformiranje karakteristika obitelji kako bismo razumjeli pojave koje se javljaju unutar obitelji te njene odnose s okolinom. Roditelji danas veliki dio vremena provode na poslu i okupirani su raznim obvezama te tako dio svoje odgojne odgovornosti prepuštaju drugima koji brinu za njihovu djecu dok njih nema ili jednostavno puste djecu da gledaju u ekrane dok oni obavljaju svoje dužnosti. Nerijetko se odgoj prepušta utjecaju drugih, biti to bake i djedovi, sve popularnije "tete čuvalice" ili ekrani. Navedeni pristup stvara otuđenost i može ostaviti trajne posljedice na dijete. Važno je da se odgoj temelji na kvalitetno provedenom vremenu roditelja sa svojom djecom. Na taj način stvara se samopouzdanje i zadovoljno dijete.

2. OBITELJ

Odgoj svakog pojedinca počinje u obitelji koja je temeljna životna zajednica. Rosić i Zloković (2002) smatraju obitelj prvom zajednicom u kojoj dijete provodi vrijeme, upoznaje, istražuje, uči i usavršava svoja znanja. Obitelj bi trebala predstavljati mjesto u kojem se dijete osjeća sigurno i voljeno. Ona je jedinstvena skupina u kojoj svi članovi nastoje zadovoljiti sve svoje potrebe. One mogu biti biološke, psihološke, socijalne i obrazovne. Prema Ljubetić (2007) odnosi među članovima obitelji su složeniji, bliži i intenzivniji nego u drugim zajednicama. Od roditelja i ostalih članova, djeca stječu razna iskustva koja su im potrebna za kvalitetnu socijalizaciju i život u zajednici. U obitelji djeca dobivaju različite društvene uloge koje će im koristiti u svladavanju različitih prepreka, uče se odgovornosti te bivaju motivirani na usvajanje novih znanja i usavršavanje postojećih. Stevanović (2000) tvrdi da dijete najviše vremena provodi u obiteljskoj zajednici, a članovi obitelji su djeci prvi skrbnici i odgojitelji. Dijete se može susresti s različitim zajednicama i nalaziti u drugačijem okruženju, ali obitelj ima najveći značaj u kakvu će se osobu dijete razviti i kako će se ponašati. Obitelj je značajna jer dijete provodeći vrijeme u obitelji stječe prva iskustva, proživljavajući prve uspjehe i padove, radosti i tuge te su to za njega prvi životni izazovi. Obiteljsko bi okruženje trebalo biti svojevrsni štit koji će pomoći da djetetovo sazrijevanje i odrastanje prođe što bezbolnije za dijete, ali i da ga oblikuje za budući život.

2.1. Roditelji kao začetnici obitelji

Čudina-Obradović i Obradović (2006) sažimaju kako su se tijekom svih istraživanja koja su proveli, mnogi stručnjaci složili da obitelj i roditelji imaju moć oblikovati, formirati dijete po njima najprihvatljivijem modelu. Većina roditelja želi za svoje dijete najbolje. Neki smatraju kako bi njihovo dijete trebalo predstavljati njih same. Takvom percepcijom se postave u situaciju gdje zahtijevaju od djeteta da postane ono što su oni željeli biti ili još uvijek žele postati. Ono što roditelje posebno brine i vodi u odgoju te o čemu, u konačnici, ovisi njihovo ponašanje jest uspjeh, odnosno neuspjeh djece. To može biti glavni preduvjet na kojem će roditelji temeljiti odnos prema vlastitoj djeci, no prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) sigurnost je prva komponenta koju bi svaka obitelj trebala osigurati djetetu. Značajke koje bi trebale omogućiti skladan život u obitelji i široj zajednici su ravnopravnost, koja podrazumijeva adekvatnu raspodjelu obaveza i dužnosti, međusobna ljubav i povjerenje među svim dionicima te zajednice, obitelji.

Kako god se razvijali, odnosi u obitelji ostavljaju snažan utisak na stvaranje emocionalnih veza i povezivanje, a kasnije i na osamostaljivanje osobe. Tijekom odrastanja, u okolini djeteta nalazi se mnogo ljudi, a oni najbitniji su otac i majka. Prema Ljubetić (2007) roditeljske uloge su različite te se shodno tome roditelji mogu i različito odnositi prema djetetu. Odrastajući, dijete opaža, čuje, vidi i u konačnici usvaja različite socijalne stavove. Dijete djeluje onako kako smatra da je dobro jer je vidjelo od roditelja koji mu je neiscrpan i neupitan model učenja. Tako se disciplina, navika na rad i red te društvena ponašanja uče od primarnih odgojitelja, roditelja.

U odgoju su od ključne važnosti djetetova odgojno-obrazovna okolina, vrtić i škola, ali obitelj je ipak primarna te kao takva ima najsnažniji utjecaj na djetetovu dobrobit. Svaka je obitelj različita. Tako je prema ruskom autoru Lavu Nikolajeviču Tolstoju svaka sretna obitelj nalik jedna na drugu, dok je pak svaka nesretna obitelj nesretna na svoj način. Iz takve perspektive se može zaključiti kako je svaka obitelj specifična zajednica i gradi jedinstvenu, vlastitu priču, neovisno o drugim obiteljima. Čudina-Obradović i Obradović (2006) vjeruju kako je u većini slučajeva prvotni cilj dobrobit djeteta i želja za njegovim napretkom, no nitko nije prošao edukaciju o tome kako zapravo biti dobar i kompetentan roditelj, svaki od njih postupa kako najbolje zna, odnosno misli da je ispravno baš za njegovo dijete. Roditeljstvo možemo shvatiti kao jedan veliki zadatak koji sadrži niz manjih. Oni podrazumijevaju uspostavljanje privrženosti, verbaliziranje i pokazivanje osjećaja, postavljanje pravila te redovito i kvalitetno komuniciranje. Prema Obiteljskom pravu autorice Alinčić i sur. (2001) roditeljstvo je ponajprije definirano kao dužnost roditelja da se skrbe o djetetu s ciljem zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa, da se skrbe o životu i zdravlju djeteta, te da ga odgajaju kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu.

2.2. Različitost obiteljskih struktura

Prisjećajući se razvojnog puta obitelji, počevši od doba industrijalizacije preko moderne do današnjih postmodernih dana, možemo razumjeti položaj i funkcioniranje obiteljskog sustava u suvremenom društvu. Mijenjala se struktura, uloga i zadaća obitelji te njene funkcije. Sve to utjecalo je na promjene u sustavu obiteljskih vrijednosti. Tradicionalna obitelj 60-ih godina prošlog stoljeća smatrala se stalnom društvenom jedinicom te se sastojala od oca, majke i njihove djece. Taj vjenčani par izvršavao je sve roditeljske dužnosti te su imali jasno određene zakonske, geografske i biološke granice. Otac se brinuo za ekonomsku sigurnost, a majka je kod kuće odgajala djecu i obavljala kućanske poslove.

Jurčević-Lozančić (2016) zaključuje da su posljednjih godina razne društvene promjene preoblikovale unutarnju strukturu obitelji. Obitelj nije statična jedinica koja može ostati nepromjenjiva u svijetu koji se intenzivno mijenja. Objašnjavajući promjene u karakteristikama današnjeg društva, Maleš (2011) tumači kako je promjena u roditeljstvu zakonitost svakog procesa koji se odvija u društvenom kontekstu. Današnja struktura obitelji odraz je otvorenosti i složenosti različitih društvenih uvjeta života. Obitelji sa samohranim roditeljem, sve veći broj razvoda brakova, prezaposlene majke te želja za ravnopravnom ulogom majke i oca jasno ukazuju kako su mnoga dotadašnja tradicionalna uvjerenja stvar prošlosti jer suvremena obitelj više ne egzistira u svom nekadašnjem obliku.

Različitost obiteljskih struktura može se promatrati kroz razne kriterije: odnos roditelja i djece, bračni status roditelja, broj roditelja u obitelji te seksualno usmjerenje istih. U današnjem svijetu sve češći je primjer kohabitacijske obitelji koju poistovjećujemo sa zajednicom dvoje ljudi, odnosno partnera koji ne žele sklopiti brak, ali žive zajedno i poštuju se. Tu su i binuklearne obitelji koje nastaju nakon što se prvotne obitelji razvedu te nakon razilaženja, roditelji ulaze u veze s novim partnerima i djecom iz prijašnjeg braka. Matrifokalne obitelji čine majka i djeca, dok je patrifokalna ona koju sačinjavaju otac s djecom. Odsustvo drugog roditelja može biti iz više razloga, poput poliginije u slučaju matriofokalne obitelji, ili iz ekonomskog razloga, gdje je član preseljen radi vojne aktivnosti i slično. Također jedan od razloga može biti i smrt jednog od roditelja. Monolitne obitelji su primjeri gdje je žena, majka, kod kuće, a muškarac radi. Primjer obitelji kad su partneri pripadnici različite rase, nacionalnosti ili kulture govorimo o međurasnim, međuetičkim te međuvjerskim obiteljima. Također, tu su i istospolne obitelji gdje osobe istog spola sklapaju zajednicu i imaju djecu.

Današnji trendovi poput patchwork obitelji, binuklearnih ili matrifokalnih mijenjaju definiciju suvremene obitelji. Patchwork obitelji sve su češća pojava. Članovi te obitelji mogu biti djeca iz prijašnjih brakova sadašnjih supružnika ili posvojena djeca. Jednostavnije rečeno, roditelji i djeca ne moraju biti u krvnom srodstvu. Takve obitelji posljedica su sve većeg broja razvoda, ali i suvremenih društvenih shvaćanja. Potrebna je otvorenost u definiranju suvremene obitelji kako bi ona obuhvatila sve oblike obitelji u današnjem društvu jer brak i krvno srodstvo nisu više nužne osnove na kojima obitelj počiva. Time samo definiranje obitelji postoje relativan pojam, ali dobrobit djeteta ostaje zajednički cilj svakoj obitelji s djecom, neovisno o vrsti obiteljske zajednice u kojoj dijete živi. Autorica Jurčević-Lozančić (2016) pretpostavlja da će se obitelj i dalje suočavati s rastućom raznolikosti i kompleksnosti u strukturi, spolu, životnom ciklusu i općenito svome nastajanju.

Suvremeni modeli obiteljskog funkcioniranja temelje se na stajalištu da je obiteljski sustav s više manjih podsustava, a ne jednostavni sklop više pojedinaca. Naglašava se da je obitelj složena i povezana cjelina, to jest jedan veliki hijerarhijski sustav koji se sastoji od više manjih podsustava, kao što su bračni, roditeljski, bratski i sestrijski. Obiteljsku zajednicu čini odnos između članova koji istodobno ostvaruju odnose i izvan obitelji. Ti podsustavi međusobno su povezani te utječu jedan na drugog. Svaki podsustav ima različite funkcije te ih treba odvojeno procjenjivati, ali treba imati na umu i njihov međudnos i utjecaje. Svaka obitelji ima svoja pravila i strategije koje određuju načine njihove interakcije. Kada taj sustav nije u ravnoteži, u obitelji se trebaju mijenjati pravila ili odnosi kako bi se ponovno vratio sklad.

2.3. Suvremeno roditeljstvo i nove kompetencije roditelja

Autorica Jurčević-Lozančić u svojoj knjizi *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu* (2016) objašnjava činjenicu da kada se govori o pojmu roditeljstva i kvalitetnome roditeljstvu, naglašava se važnost prihvaćanja, odnosno zahtjevnost roditeljske uloge paralelno sa zadovoljstvom tom ulogom. Roditelji koji smatraju da su kompetentni primjenjuju određena ponašanja te očekuju kako će njihov utjecaj na odgoj djeteta biti pozitivan, unatoč tome što je taj proces ponekad spor ili se ishod čini neizvjesnim. Razlog tomu je zato što je temeljen na pokušajima i pogreškama. Bitne sastavnice koje čine kompetentnog roditelja jesu postupci i ponašanje roditelja, roditeljska skrb i njega, roditeljski odgojni stilovi, majčinstvo i očinstvo te interakcija između roditelja, djeteta i okoline.

U suvremenoj obitelji koje je suočena s brojnim pritiscima nalazi se roditelj koji se osjeća bespomoćno i nesigurno te se to posljedično negativno odražava na dijete i njegov odgoj. Maleš (2011) objašnjava kako društveni kontekst u kojem se roditeljstvo odvija utječe na to kakvo će biti. Ono se ne odvija u prostornom i vremenskom vakuumu, već na njega utječu ekonomski i demografski procesi, kao i promjene u sustavu vrijednosti. Ubrzani i stresni životni ritam, problemi ekonomske ili egzistencijalne prirode te slabljenje socijalnih veza u samoj obitelji dovode do toga da roditelji nepromišljeno odgovaraju na djetetove potrebe ne birajući primjerene odgojne postupke. Izrazito je bitno znati kontrolirati emocionalne reakcije te osjećajno reagirati u osjetljivim situacijama. Roditelj je djetetu uzor prikladnog ponašanja i izražavanja emocija. Tako Jurčević-Lozančić (2016, prema Walsh, 2003, 2006; Hoghughy i Long, 2005; Juul i Jensen, 2010; Ljubetić, 2012) opisuje da suvremena znanost i praksa ističu važnost kvalitetnog roditeljstva koji se temelji na jasnoj strukturi, ali i dosljednom vođenju što

će djetetu pružiti osjećaj sigurnosti, odnosno predvidljivosti te će omogućiti cjelokupan razvoj njegove osobne i društvene odgovornosti.

Odgovorno i uspješno roditeljstvo cilj je kojem bi trebale težiti sve obitelji. Roditeljstvo je otvoreni put sazrijevanja što stvara potrebu za stalnim unapređenjem. U kontekstu stjecanja roditeljskih kompetencija bitna su polazišna znanja roditelja, njihovi stavovi te kako se oni osjećaju u svojoj ulozi. Svakom djetetu najvažnija je njegova obitelj jer upravo ona doprinosi razvoju djetetovih socijalnih kompetencija. Ljubetić (2012) navodi pedagoško obrazovanje kao rješenje za probleme koje imaju današnji roditelji. Osposobljavali bi se za kvalitetnu samoprocjenu svojih ponašanja i postignuća kako bi podigli metarazinu svoje pedagoške kompetentnosti. Studije pokazuju kako se upravo nakon programa potpore pozitivan učinak odrazio na roditelje i njihove kompetencije. Uspješnije se prilagođavaju sredini i prilikama u kojim se nalaze što je bitno pravilo u današnjem, suvremenom svijetu.

3. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006, prema Martin i Colbert, 1997; Stevenson-Hinde, 1998) pojam roditeljstva nov je jer je donedavno podrazumijevao "majčinstvo", odnosno roditeljstvo se izjednačavalo s brigom, postupcima, doživljajem i odgojem majke čija se biološka predispozicija za rađanje izjednačavala s "majčinskim nagonom" i kao takvim jednim ispravnim izvorom brige za dijete. Suvremeno gledanje na roditeljstvo promatra se kroz međuovisnost odnosa roditelja, djeteta i šire zajednice. Petani (2010) definira roditeljstvo kao niz procesa i aktivnosti koje roditelji ostvaruju sa svojom djecom. Pojam roditeljstva treba se promatrati i kao socijalni proces koji se događa unutar nekog vremena i prostora što znači da promjene u društvu utječu na percepciju termina, na promjene u roditeljstvu i na zadatke koji se postavljaju pred roditelje.

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) pojam roditeljstva širok je te mu pri upotrebi dajemo više značenja i smisla. Kad govorimo o doživljaju roditeljstva to obuhvaća odlučivanje na dijete, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge, promjenu shvaćanja vlastite vrijednosti i redefiniranje svojih ciljeva zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja, a nagrada bi bila emocionalna povezanost te doživljaj djetetova rasta i uspjeha. U roditeljsku skrb i brigu ulaze: rađanje djeteta, njegova zaštita te brižnost i nježnost u vođenju i praćenju njegova razvoja. Roditeljski postupci, aktivnosti i ponašanja su svi namjerni postupci i aktivnosti koje roditelj poduzima da bi ostvario ciljeve koje ima vezane uz dijete i njihov odnos. Na kraju, tu su tipične emocionalne prilike unutar obitelji kojim se ostvaruju odnosi između roditelja i djeteta, a nazivamo ih roditeljski odgojni stil.

Prema Berk (2015) stilovi roditeljstva kombinacija su roditeljskih ponašanja koja se pojavljuju u više situacija, stvarajući odgojnu klimu. Poznajemo četiri stila roditeljskog odgoja. To su autoritativni, autoritarni, permissivni (popustljivi) i indiferentni (zanemarujući) odgojni stil. Prema Hrupelj i sur. (2000) razlikujemo ih na osnovi dvije dimenzije. Prvu dimenziju čini emocionalna toplina i briga dok drugu čini stupanj zahtjevnosti i kontrola djetetova ponašanja. Prema Brajša-Žganec (2003) dimenzija emocionalnosti podrazumijeva emocionalnu toplinu i roditeljsko razumijevanje, odnosno količinu podrške, ljubavi i ohrabrenja koju roditelj pruža djetetu, nasuprot hladnoći i odbijanju djeteta. Dimenzija kontrole uključuje roditeljski nadzor i zahtjeve, odnosno roditeljska očekivanja prema djetetu koja se mogu protezati od potpune kontrole do zanemarivanja djeteta.

Tablica 1. Usporedba značajki odgojnih stilova (prema Berk, 2015)

Odgojni stil	Prihvatanje i uključenost	Kontrola	Davanje autonomije
Autoritativni	Topli, pažljivi, strpljivi i osjetljivi na potrebe djeteta.	Imaju razumne zahtjeve za zrelošću i dosljedno ih provode i objašnjavaju.	Dopuštaju djetetu da donosi odluke u skladu sa svojom spremnosti. Potiču dijete da izražava misli, osjećaje i želje. Kad se roditelj i dijete ne slažu, upuštaju se u zajedničko donošenje odluke kad je to moguće.
Autoritarni	Hladni, odbacujući i često omalovažavaju dijete.	Postavljaju brojne zahtjeve, prisiljavajući na poslušnost vikanjem, naređivanjem i kritiziranjem. Često se upuštaju u psihološku kontrolu, uskraćuju ljubav i zadiru u individualnost djeteta.	Donose odluke za dijete. Rijetko slušaju dječje mišljenje.
Permisivni	Topli, ali pretjerano popustljivi ili neuključeni.	Imaju malo ili nimalo zahtjeva.	Dopuštaju djetetu da donosi mnoge odluke prije nego što je za njih spremno.
Indiferentan	Emocionalno su neuključeni i povučeni.	Imaju malo ili nimalo zahtjeva.	Ravnodušni su prema djetetovu donošenju odluka i njegovim mišljenjima.

3.1. Autoritativni odgojni stil

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) autoritativni odgojni stil je kombinacija emocionalne topline i čvrste kontrole, kombinacija demokracije i dosljednosti. Roditelji koji odgajaju djecu autoritativnim stilom postavljaju razumno velike zahtjeve prema djetetu, sukladno njegovoj dobi, određuju granice i postavljaju nadzor, ali istovremeno pružaju djetetu puno topline i potpore. Autorica Vasta i sur. (1998) tvrde da možemo reći da su takvi roditelji brižni i osjetljivi prema svojoj djeci, a s druge strane postavljaju jasne granice i okolinu održavaju predvidivom. Granice i pravila koja su postavljena, djetetu su dobro objašnjena i obrazložena. Osnovni cilj tih roditelja je razviti djetetovu znatiželju, kreativnost, sreću, motivaciju i samostalnost. Autoritativni roditelji su topli, pažljivi i osjetljivi na potrebe svog djeteta. Autorica Brajša-Žganec (2003) objašnjava kako izražavanje emocija roditelja ima indirektan utjecaj na dječje izražavanje emocija prema drugima, a direktno utječe na oblikovanje djetetovih osjećaja o sebi i drugima. Svojim ponašanjem roditelji uče djecu kako izražavati emocije te prepoznati značenje emocija drugih ljudi. Oni uspostavljaju ugodne, emocionalno ispunjavajuće odnose s djetetom, koji čine dijete blisko povezanim s roditeljem. Čudina-Obradović i Obradović (2006) kažu kako uloga takvih roditelja nije nadzorna, već savjetnička. Oni sve svoje zahtjeve, granice i pravila dobro objašnjavaju djetetu te mu kroz primjere i savjete daju odgovor zašto ti zahtjevi postoje. Po Berk (2015), autoritativni roditelji postupno daju odgovarajuću autonomiju djetetu tako što mu dozvoljavaju da samo odlučuje u područjima u kojima je spremno donositi odluke. Također, oni pridaju važnost komunikaciji s djetetom, razvijajući odnos povjerenja i iskrenosti. Potiču dijete na izražavanje svojih misli, osjećaja i želja. Ukoliko se dogodi da se dijete i roditelj u nekom području ne slažu, autoritativan roditelj donosi odluku zajedno s djetetom kada je to moguće. Spremnost roditelja da se prilagodi djetetovoj mašti i njegovu pogledu na situaciju pridonosi lakšem uvažavanju stajališta roditelja i djetetovu poslušnost kad je ona potrebna. Čudina-Obradović i Obradović (2006) tvrde da su djeca koja žive u takvom okruženju spontana i slobodno izražavaju svoje mišljenje i emocije.

3.2. Autoritarni odgojni stil

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) autoritaran odgojni stil, krut je i strog. Roditelji postavljaju velika očekivanja i zahtjeve prema djetetu, provodeći strogi nadzor i kontrolu, pri čemu ne pružaju dovoljno topline i potpore. Autoritarni odgojni stil karakterizira nisko prihvaćanje i uključenost, visoku prisilnu kontrolu te nisko davanje autonomije djetetu. Autoritarni roditelji hladni su i odbacujući, a nerijetko i omalovažavaju svoje dijete rugajući

mu se i kritizirajući ga. Glavni cilj ovakvog odgoja je postizanje djetetove samokontrole i poslušnosti. Roditelji se postavljaju kao autoritet koji postavlja zahtjeve i određuje pravila, ali ih ne objašnjava djetetu. Takvi roditelji skloni su kažnjavanju, nerijetko i tjelesnom, u situacijama kada dijete ne poštuje ili prekrši neko od postavljenih očekivanja ili pravila. Za postizanje kontrole nad djetetom, roditelj više, prijeti i kritizira. Stav autoritarnih roditelja je: "Napravi to zato što sam ja tako rekao/la!". Takvim rečenicama prema Berk (2015) roditelji očekuju da dijete prihvati njihove zahtjeve bez pogovora ne objašnjavajući razlog za djetetovo pridržavanje istih. Autoritarni roditelji ne koriste razgovor niti imaju obiteljska pravila, jer vjeruju da dijete mora prihvatiti pravila koja im oni postave bez suprotstavljanja. Takvi postupci roditelja nepovoljno utječu na dijete. Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006), djeca koja neprestano žive u autoritarnoj okolini sklona su čestim promjenama raspoloženja, vrlo su razdražljiva i bojažljiva, povučena i nisu spontana. Takva djeca postaju nesretna, anksiozna, niskog samopoštovanja i samopouzdanja. Berk (2015) tvrdi da djeca koja dolaze iz autoritarne okoline u situacijama koje su frustrirajuće postanu neprijateljski nastrojeni, a kako bi dobili što žele, djeca pribjegavaju sili poput svojih roditelja. U budućnosti to vodi do agresivnosti i problema u ponašanju.

3.3. Permisivni odgojni stil

Permisivni ili popustljivi odgojni stil je topao i prihvaćajući, ali neuključen. Po Čudina-Obradović i Obradović (2006) permisivni roditelji ne postavljaju velike zahtjeve prema djetetu i provode slabu kontrolu, a pružaju veliku toplinu i potporu. Oni zadovoljavaju svaki djetetov zahtjev. Berk (2015) tvrdi da roditelji dopuštaju djeci da donose odluke u dobi kada oni još nisu na to spremni umjesto da im postupno daju autonomiju. Odnos roditelja i djeteta u ovoj vrsti odgoja temelji se na velikoj emocionalnoj osjetljivosti roditelja prema djetetu, na prevelikoj slobodi djeteta bez postavljenih granica i pravila te u potpunosti bez kontrole ponašanja. Permisivni roditelji ispunjavaju djetetu sve želje i zahtjeve jer misle da će na taj način najbolje pokazati svoju ljubav prema djetetu. Po Berk (2015, prema Oyserman i sur., 2005) neki permisivni roditelji vjeruju u ovakav pristup, ali mnogim drugima nedostaje pouzdanja u njihovu sposobnost utjecaja na ponašanje svog djeteta. Ovakav odgoj onemogućuje djeci usvajanje pravila ponašanja i poznavanje granica. Djeca permisivnih roditelja sama odlučuju kada žele ići u krevet, kada će uzimati obroke te nemaju određeno vrijeme gledanja televizije. Djeca nemaju zadane kućanske zadatke niti moraju naučiti pravila lijepog ponašanja. Čudina-Obradović i Obradović (2006) kažu da prevelika sloboda nije primjerena za malo dijete jer kod

njega uzrokuje nesigurnost i nesnalaženje u granicama, a time se kod djeteta potiče impulzivno i agresivno ponašanje. Po Berk (2015) djeca permisivnih roditelja zahtjevnija su i ovisnija o odraslima, pokazuju manju ustrajnost u zadacima, imaju lošiji akademski uspjeh i pokazuju više asocijalnog ponašanja. Osjećaj koje dijete razvije najčešće je sreća i dobrog je raspoloženja, ali samo do trenutka kada je sve njemu podređeno.

3.4. Indiferentni odgojni stil

Indiferentni odgojni stil možemo nazvati i zanemarujući ili zapuštajući. Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006) ovaj tip odgoja pred dijete postavlja male zahtjeve, nema nadzora, ali niti topline i potpore. Roditelji ili emocionalno odbacuju dijete ili nemaju snage i vremena brinuti se za njega. Ovaj stil karakterizira emocionalna hladnoća, slaba kontrola te ravnodušnost prema pitanjima autonomije. Prema Berk (2015) indiferentni roditelji odgovaraju na djetetove zahtjeve za lako dostupnim predmetima, ali ne uspijevaju koristiti strategije za poticanje dugoročnih ciljeva, poput uspostavljanja i provođenja pravila o socijalnom ponašanju, slušanja djetetova mišljenja i usmjeravanja prema odgovarajućim mogućnostima te općenito praćenja djetetova kretanja i aktivnosti kojima se bavi. Djeca provode mnogo vremena bez nadzora pri čemu roditelji ne znaju gdje su, s kim se družu te što rade. Odnos između roditelja i djeteta temelji se na niskoj razini razumijevanja te izostanku pokazivanja roditeljske ljubavi, a očituje se kroz neprovođenje zajedničkog vremena. Čudina-Obradović i Obradović (2006) kažu da je reakcija na takav odnos djetetovo neprijateljstvo i otpor zbog čega djeca ne uspijevaju steći društvenu kompetenciju i neuspješniji su u školi. Berk (2015) navodi da je u svom ekstremu, neključeno roditeljstvo oblik zlostavljanja koje se naziva zanemarivanje. Ako ono započne rano, narušava sve aspekte razvoja djeteta. Čak i kod manje roditeljske neključenosti, djeca i adolescenti pokazuju probleme, kao što su loša emocionalna samoregulacija, asocijalno ponašanje i teškoće sa školskih uspjehom.

4. UTJECAJI RODITELJSKOG PONAŠANJA

Čudina-Obradović i Obradović (2006) tvrde da na roditeljsko ponašanje i stil odgoja utječu mnogi čimbenici, a neki od njih su struktura obitelji, ekonomske prilike, socioekonomski status, zadovoljstvo roditelja te rastava braka. Navode da su razna istraživanja dokazala da će na kvalitetu roditeljstva u velikoj mjeri utjecati osobine roditelja, sredina u kojoj se odnosi roditelja i djeteta odvijaju te karakter i osobine djeteta. Karakteristike koje su se pokazale kao vrlo važne za kvalitetan roditeljski odgoj su obrazovanje roditelja, a za razvoj djetetova mišljenja vrlo je važna inteligencija roditelja. Autori Čudina-Obradović i Obradović (2006) tumače kako su čimbenici koji određuju roditeljski stil značajke roditelja, obiteljski i širi društveni kontekst te značajke djeteta. Pod pojmom značajke roditelja podrazumijevamo osobnost i spol roditelja, emocionalnu zrelost i psihološko zdravlje roditelja, njihovu inteligenciju i obrazovanje te stavove i znanja. Obiteljski i širi društveni kontekst podrazumijeva ekonomsku stabilnost obitelji, strukturu i međusobne odnose roditelja, potporu društvene mreže te usklađenost radne i roditeljske uloge. Značajke djeteta koje utječu na stil roditeljstva su temperament djeteta, usklađenost karakteristika djeteta i roditelja, spol i dob te njegove sposobnosti. Na roditeljsko ponašanje i stil odgoja utječu mnoge značajke, dok ono posljedično utječe na sam razvoj i dobrobit djeteta.

4.1. Roditeljstvo u suvremenom društvu

Autorica Jurčević-Lozančić (2016) ističe kako uloga roditelja u životu djeteta ima jedinstveno značenje za njegov rast i razvoj, odgoj, emocionalnu sigurnost, socijalnu kompetenciju i intelektualno postignuće. U okviru obitelji odvija se djetetova socijalizacija tijekom koje se ono razvija u samostalnu osobu zbog čega je potrebno uvijek usmjeriti pažnju na roditelje koji su središnji izvršitelji cjelokupnoga procesa djetetova odgoja i razvoja. Za socijalizaciju djeteta bitno je i društvo kojim je ono okruženo, te kao što je autorica Jurčević-Lozančić (2016) navela, potrebno je pažnju, obrazovanje i sve dostupne sile usmjeriti na one koji su djetetovo primarno okruženje, roditelje i obitelj.

Maleš (2011) navodi kako je odgajanje djeteta u posljednjih stotinjak godina postalo mnogo složenije, a neki odgojni postupci koji su bili uobičajeni više nisu prihvatljivi. Nova paradigma roditeljskih odgojnih postupaka podrazumijeva promjenu učestalosti i prihvatljivosti jednih i pojavljivanje sasvim novih roditeljskih odgojnih postupaka. Današnji primjeri pokazuju da je suvremeno društvo obilježeno krizom globalnih razmjera te da to smanjuje odgojni utjecaj roditelja. Kriza onemogućuje stvaranje poticajnog okruženja za razvoj djeteta. Nasilje u obitelji,

gubitak posla, smanjenje dohotka ili nemogućnost adekvatnog rješavanja stambenog pitanja, samo su neki od problema s kojima se susreće suvremeno društvo. Negativnost kojoj smo izloženi odražava se na obitelj. Politički, društveni, ekonomski ili kulturni problemi utječu na životni standard obitelji, a sve to reflektira se na odnos supružnika. Oni pod utjecajem svakodnevnih briga mogu zanemariti svoju roditeljsku odgovornost. U želji da osiguraju sve što misle da njegovom djetetu treba, roditelji mogu zaboraviti koje su to sve njegove zadaće te što je njegovom djetetu uistinu potrebno. Posljedično, skup svih tih događaja utječe na odnos roditelja i djeteta.

Razvoj suvremenih tehnologija djetetu omogućuje pristup mnoštvu informacija te ono živi u drukčijem svijetu od onoga u kojem su odrasli njegovi roditelji. „*Naime, uz korisnost medija, opravdano se ističe opasnost da se previše vremena provodi ispred ekrana što potiskuje mnoge sastavnice zdravog djetinjstva. U tome smislu, ključni su izazovi za roditelje kako se zapravo približiti djeci i obogatiti njihove živote korištenjem različitih medija, ponajprije brinući se za njihovu dobrobit i cjelovit razvoj.*“ (Jurčević-Lozančić, *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*, 2016., str. 107., prema Honore 2009.) Današnji roditelji nisu svjesni koliko pretjerano provođenje vremena pred ekranima utječe na djecu. Njihova je dužnost pronaći balans između sadržaja gledanom te vremena provedenog u istoj aktivnosti. Djeci se televizija i ostali mediji ne bi trebali zabraniti jer živimo u modernim vremenima u kojima je to svakodnevnica i ne možemo pobjeći od te činjenice. Djeca vole gledati kvalitetne crtiće te kasnije razgovarati o njima. Kroz tu aktivnost djeca razvijaju govor i bogate rječnik, ali to sve može biti korisno jedino ako provjerimo sadržaj gledanog, zajedno s djetetom sudjelujemo u aktivnosti te kasnije razgovaramo o onome što je ono vidjelo i doživjelo. Roditelji bi trebali tražiti nove načine za uspješno roditeljstvo, primjereno vremenu u kojem dijete odrasta, te se hrabro suočiti s izazovima današnjice jer upravo oni utječu na dobrobit njihova djeteta.

Jurčević-Lozančić (2016) savjetuje roditeljima da si konstantno postavljaju pitanje: „Što dijete može naučiti iz mog određenog postupka?“. Temelj odgovornog roditeljstva je u osviještenosti o značenju uzora svome djetetu. Što je roditelj bliži djetetu, veća je vjerojatnost da će dijete imitirati roditelje. S druge strane, ako se dijete ne osjeća povezano s roditeljem, ono ih neće doživljavati kao modele čije moralne vrijednosti treba slijediti. Jedno od bitnijih načela obiteljskog odgoja jest uvažavanje djetetove individualnosti, odnosno njegova prava na svoju posebnost i različitost u odnosu s članovima obitelji, a bezuvjetna roditeljska ljubav temelj je sigurnog roditeljskog odnosa s djetetom i drugim članovima obitelji. Kada djeca govore o obitelji onda najčešće nabrajaju članove obitelji s kojima žive jer njihovo shvaćanje obitelji

proizlazi iz zajedništva koje se temelji na osjećaju pripadnosti i sigurnosti. Upravo odnos pun ljubavi i brižnosti rezultira time da dijete stvara pozitivnu sliku o sebi kao i osjećaj ukupne kompetentnosti.

Roditeljstvo je protkano trenutcima radosti, tisućama interakcija, emocionalnim detaljima, ali i povremenim krizama. Sve to čini ili pozitivna ili negativna iskustva pojedinih članova te time utječe na djetetovu osobnost i samopouzdanje. Prema Jurčević-Lozančić (2016) samopouzdanje i pozitivna slika o sebi nastaje kao rezultat djetetove spoznaje da je važno roditeljima i drugima te da zaslužuje najbolje. Zaokupljeni raznim obavezama i zadaćama koje suvremeno društvo nameće, i roditelji ponekad zaboravljaju kako svako dijete treba pažnju, strpljenje i vođenje odraslih. Nestrpljenje i nerazumijevanje djetetovih potreba često je razlog slabljenja odgojne funkcije. Roditeljska empatička kvaliteta pridonosi daljnjem djetetovu prilagođavanju vanjskom svijetu. Roditelji su dužni omogućiti djetetu okruženje u koje su oni dobrodošli sa svim svojim radostima i slabostima. Bitno je stvoriti osjećaj da dijete ne treba biti u svemu najbolje da bi bilo voljeno. Također, roditelji trebaju dopustiti djetetu da slobodno istražuje, snalazi se i da samo donosi svoje odluke sukladno svojim sposobnostima.

U suvremenom svijetu, potrebno je zapitati se na kojim je odgojnim vrijednostima potrebno inzistirati. Autorica Jurčević-Lozančić (2016) daje jedan od mogućih odgovora, a on se nalazi u poticanju temeljnih moralnih, etičkih i duhovnih vrednota. Nije dovoljno znati ih u teoriji, treba živjeti svakodnevno u skladu s njima. Djetetovo mišljenje o vlastitim vrednotama nastaje na temelju roditeljskog odnosa s njime. Stečene vrijednosti u obiteljskom domu važan su izvor snage za djecu, povezane su s različitim osobama i događajima te su nužne za život u društvu.

Prema Jurčević-Lozančić (2016), roditeljstvo u suvremenom društvu često je praćeno proturječnostima. Djeca dobivaju sve veću važnost gdje se pritom naglašava individualizacija, tolerancija i zadovoljstvo. S druge strane, sve je očitiji odgoj u promijenjenoj stvarnosti te se govori o roditeljstvu kao nedoumici ili riziku. Očekivanja roditelja mijenjaju se, a tako i samo shvaćanje pojmova roditelj i roditeljstvo. Ali, unatoč svim problemima, obitelj uspješno održava postojanost u svome identitetu. Dijeljenje zajedničkih interesa, radosti i problema te ljubav između roditelja i djece otvara mogućnosti međusobnog djelovanja. Ako želi opstati, obitelj mora biti otporna, iskorištavajući postojeću situaciju u kojoj se trenutno nalazi na najbolji mogući način i u najboljem interesu djeteta.

4.2. Autoritet roditelja i njegove pedagoške implikacije na socijalne kompetencije djeteta

Prema Jurčević-Lozančić (2016) roditeljstvo je kompleksna i slojevita životna uloga na koju se nitko ne priprema. Izvor je zadovoljstva, ali i dilema. Kvalitetan roditeljski autoritet određuje harmoniju obiteljskog života. Taj autoritet može biti, i vrlo često jest poljuljan. Tijekom djetetova odrastanja, roditelj treba postaviti jasna pravila i granice djetetovu ponašanju te ih se pridržavati. Granice nije potrebno postavljati unaprijed, dovoljno je djecu upoznati s ograničenjima stvarnosti koja postoje u svijetu.

Roditelj koji zna mudro primijeniti svoj autoritet može kontrolirati razne situacije s ciljem da djeca nauče kako bolje razumjeti sebe i druge. Postupno prepuštanje djetetu da samo donosi odluke ima za cilj razvoj djetetove autonomije. Dobro postavljene granice pomažu djetetu prihvatiti ograničenja. Autoritet se treba temeljiti na uzajamnom poštovanju, međusobnom uvažavanju te toplom odnosu prema djetetu. Autorice Likierman i Muter (2007) ističu važnost uspostavljanja dobrih odnosa između roditelja i djeteta kao središnju komponentu koja pridonosi dobrobiti svakog pojedinca. Bezuvjetna roditeljska ljubav te jasno određena pravila dobar su preduvjet za razvoj socijalno kompetentnog ponašanja.

Primjena kazne u odgoju često je usmjerena na problem, a ne na traženje rješenja. Ona predstavlja pokretač za izbjegavanje nekog određenog ponašanja, ali time se zapravo narušava djetetov integritet. Nasuprot tome, nagrada predstavlja motivaciju za ponavljanje nekog ponašanja koje smatramo prikladnim u danim situacijama. Dijete koje je često psihički ili fizički kažnjavano ne pamti razloge zbog kojih je kažnjavano nego pamti vizualne slike koje veže uz to, a to su strah i bol. Dokazano je da kazna uvjetuje ljutnju, a time i udaljavanje roditelja i djeteta. Autorica Jurčević-Lozančić (2016) upoznaje nas sa suvremenom pedagogijom koja se zalaže za dječje pravo na pogrešku, ali da se ono isto tako treba pridržavati određenih pravila. Danas postoje razni mehanizmi u Republici Hrvatskoj, poput Centra za socijalnu skrb te drugih raznih udruga koji štite djecu od neprihvatljivog roditeljskog ponašanja, bilo to zanemarivanje djeteta ili pak zlostavljanje. Fizičko kažnjavanje ukazuje na roditeljevo neznanje koje rezultira korištenjem neadekvatnih odgojnih metoda. Dijete kao subjekt nije vlasništvo roditelja nego biće koje u odnosu s roditeljima ima prava i odgovornosti.

Prema Jurčević-Lozančić (2016), djeca su danas žrtve prevelikih roditeljskih očekivanja. Roditelji su vođeni idejom da njihova djeca trebaju biti najbolja u svim aktivnostima kojima se djeca bave. Uči ih se da trebaju težiti bezuvjetnom uspjehu gdje je materijalno bogatstvo

najvažnija pobjeda. Današnji roditelji opterećuju djecu s previše aktivnosti oduzimajući im vrijeme za slobodnu igru te u najboljoj namjeri zapravo negativno djeluju na razvoj djeteta.

Pritisnuti potrošačkim društvom roditelji se danas često nalaze pred pitanjem kako uskladiti roditeljske i poslovne obveze. U situacijama kad uloge roditelja i djece nisu jasno definirane i roditelji koriste neadekvatne roditeljske stilove neka djeca preuzimaju glavnu riječ u obitelji. Život u takvim obiteljima ne ispunjava očekivanja ni roditelja niti djece te može imati i dalekosežne posljedice na živote djece u odraslom razdoblju života. Suvremen život uzrok je velikim promjenama u obitelji i u roditeljskim ulogama. U modernom svijetu govori se o ženi kao supruzi i majci, ali istovremeno i poslovnoj ženi koja intenzivno ostvaruje društvene kontakte izvan obitelji. Također, govori se i o muškarcu u ulozi suvremenog oca, ističući značenje njegove fizičke prisutnosti, nježnosti i aktivne uloge u odgoju djece, ali i preuzimanju dijela kućanskih obaveza u obitelji. Otac bi aktivnom uključenošću u odgoj i kućne obaveze trebao nadoknaditi posljedice majčinog angažmana izvan obiteljskog doma. Autori Čudina-Obradović i Obradović (2006) ističu zaključak provedenih istraživanja koja ukazuju na to da je očeva uključenost u aktivno bavljenje djetetom iznimno važna za poticanje pozitivnih razvojnih ishoda kod djece, pri čemu se unaprjeđuju njegove kognitivne i socijalne vještine te značajno doprinosi manjoj pojavnosti poremećaja u ponašanju djece.

Prirodno je određeno da majke i očevi skrbe za djecu, svaki na svoj jedinstven način te su upravo zbog toga djetetu jednako potrebni i otac i majka. Zaposlenost roditelja pozitivno utječe na obitelj jer raste ekonomska moć, a time i kvaliteta odgojne okoline. Roditelji danas pokušavaju uspješno ostvariti ravnotežu i sklad između dvije uloge koje imaju, one obiteljske i one profesionalne, pružajući djetetu podršku i kvalitetno vođenje.

Autorica Jurčević-Lozančić (2016) zaključuje ako je cilj odgoja odgovorno, zadovoljno i empatično dijete, tada je potrebno da se u interakciji s njima roditelji trude iskazati svoju osobnu odgovornost. Bitno je da roditelji budu iskreni kod izražavanja svojih osjećaja i misli. Da bi djeca imala zdravo djetinjstvo, roditelji moraju prijeći iz pasivnih u aktivne sudionike koji imaju kontrolu nad djetetovim vlastitim potrebama, osjećajima i obvezama. Posao roditelja je poticanje pozitivnih osobina, izražavanje povjerenja u djetetove sposobnosti, podržavanje njegovih inicijativa te produktivno sudjelovanje u zajednici. Djetetu je potrebna poticajna obiteljska okolina koja će ga pravilno usmjeravati.

4.3. Značaj komunikacijskih procesa u obitelji

Prema Jurčević-Lozančić (2016) obiteljska toplina i podrška donose određenu vrijednost i nadahnjuju dijete. Dijete ne može biti previše voljeno. Emotivno mažena djeca ne moraju postati razmažena. Dostignuće uspješnosti roditeljskog autoriteta uvjetovano je cjelovitom i otvorenom komunikacijom u obitelji. Razgovorom te iznošenjem svojih potreba, osjećaja i problema grade se neraskidive veze te raste povezanost djeteta i roditelja. Iznimno je bitno da roditelji prepoznaju djetetove osjećaje koji nekad znaju biti skriveni iza djetetovih riječi. Roditelji koji imaju kvalitetan odnos sa svojom djecom lakše će im objasniti kakvo ponašanje očekuju od njih, a dijete koje odrasta u takvom okruženju lakše usvaja roditeljske savjete.

Autorica Jurčević-Lozančić (2016) naglašava kako izbor riječi, ton glasa i govor tijela utječu na međusobno razumijevanje. Jedna od poznatijih izreka, da riječi imaju snagu da osnažuju, ali i da razaraju može se sagledati i u ovom kontekstu. Roditelji trebaju znati kontrolirati svoje riječi i postupke. Ponekad odrasli nisu svjesni destruktivne snage svojih riječi. Razlog tomu nije manjak roditeljske ljubavi, nego nedostatak pedagoškog znanja. Ponavljajući određene riječi i postupke roditelji postaju predvidljivi te time pišu roditeljski scenarij. Kada su rezultati tog scenarija pozitivni, roditelji trebaju ponavljati taj scenarij. Međutim, teško je ispravljati negativne scenarije koji su izgrađeni u odnosu roditelja i djeteta. Uspješna komunikacija je nešto čemu svakako treba težiti, no nije ju lako doseći i provoditi. Slobodno izražavanje osobnog mišljenja o svakodnevnim iskustvima, potrebama, planovima i željama svakog člana obitelji temelj je kvalitetnog odnosa. U obitelji je takva komunikacija vezana uz klimu emocionalne podrške, uvažavanja i topline. Socijalna kompetencija uspješno se razvija kada odrasli pružaju podršku djeci dok promišljaju o sebi i drugima, prihvaćaju odgovornost te potiču da djeca sama dođu do socijalno prihvatljivih odluka. Na žalost, neki roditelji ne znaju pokazati djeci da ih vole te se ta djeca ne osjećaju potpuno prihvaćenima što dovodi do zadržke u njihovom izražavanju mišljenja, potreba, želja i planova te odnose u obitelji čini nepovoljnijima po dječji razvoj.

Autorica Jurčević-Lozančić (2016) tvrdi kako je u međusobnoj komunikaciji bitna kvaliteta, ne kvantiteta. Od izrazite je važnosti da djeca imaju osjećaj da njihove roditelje zaista zanima ono o čemu ona govore. Vrijeme koje dijete provodi s roditeljima trebalo bi biti u kontinuiranoj interakciji koja nije jednosmjerna, već uključuje aktivno sudjelovanje obje strane, dijete i roditelje. Kao što je bitan kvalitetan odnos roditelja i djeteta, još je važniji odnos između partnera, to jest zadovoljenje njihovih potreba. Upravo je taj odnos supružnika zauzeo najviše mjesto na ljestvici obiteljskih vrednota. Kvalitetan brak i zadovoljstvo oba partnera najvažniji

su preduvjeti za cjelovito podizanje djeteta, no nikako nisu jedini. Osim roditelja, u poticanju socijalne kompetencije sudjeluju i braća i sestre. Dijete koje odrasta uz braću ili sestre, može u mnoštvu prilika pokazati brigu za njih te lakše razviti empatiju.

Redosljed rođenja djece povezan je s položajem unutar obitelji koji ono zauzima. Prvo dijete uglavnom brine za mlađe te obitelj često ima velika očekivanja od njega. Za drugo, odnosno srednje dijete karakterizirano je natjecateljsko ponašanje jer želi izaći iz sjene starijeg brata ili sestre. Najmlađe dijete je ohrabreno i potaknuto utjecajem starije djece, ali obično i zadržava položaj miljenika samim time što je najmlađe. Ono je socijalno najkompetentnije. Tu su i djeca jedinci. Oni primaju veliku pažnju te to rezultira boljim razvojem njihovih intelektualnih sposobnosti. Ne mora značiti da će to dijete biti razmaženo niti da će se ono osjećati usamljeno. Djeca jedinci krenu ranije tražiti društvo izvan kuće pa to osnažuje njihove kompetencije za kasnije uspostavljanje širih društvenih veza. Uz braću i sestre, tu su i bake i djedovi. Njihova mudrost, savjeti, pružena potpora, ljubav i nježnost pomažu u uspostavljanju pozitivne obiteljske komunikacije. Dijete doživljava baku i djeda kao čvrsto uporište te kao moralnu i emocionalnu vertikalnu koja će im biti izvor podrške u mnogim situacijama u životu.

4.4. Razvoj socijalnih kompetencija djece

Socijalna kompetencija se često izjednačava sa socijalnim vještinama, no važno ih je razlikovati unatoč nekim zajedničkim obilježjima. Dok se vještine odnose na specifična ponašanja djeteta, primjerice nenasilno rješavanje sukoba, tolerantnost ili asertivnost, kompetencija obuhvaća način na koji dijete koristi vještine u odnosu s drugima. Nije moguće biti socijalno kompetentan i funkcionirati u društvu bez primjerene upotrebe usvojenih socijalnih vještina te je također potrebno poznavanje socijalnih znanja kao što su norme i pravila društva. Tako prema definiciji Poliklinike za zaštitu djece i mladih grada Zagreba kompetencija obuhvaća odnos prema sebi i svojim osjećajima te odnos prema drugima, njihovim osjećajima i potrebama.

Prema Jurčević-Lozančić (2016, prema Arandel, 1997; Loupan, 2004; Pašalić-Kreso, 2004, Sears i Sears, 2009) za razvoj socijalne kompetencije djece od izrazite je važnosti dosljednost roditeljskom stilu, toplina, razumijevanje i ohrabrenje, a dijete će uz prihvatljivu razinu kontrole jačati pozitivnu sliku o sebi i imati će više samopouzdanja. Uspješno funkcioniranje obitelji podrazumijeva fleksibilnost, odricanje, uspostavljanje ravnoteže između bliskosti i individualnosti, demokratski pristup disciplini i pozitivnu komunikaciju članova obitelji. Autorica Jurčević-Lozančić (2016) navodi kako emocionalni razvoj obuhvaća osjećaje, želje i

namjernu aktivnost djeteta, te načine djetetova suočavanja s njima. Dječje reakcije blisko su povezane s njegovim osjećajima. Što će dijete osjećati prema sebi, ovisi o reakcijama onih koje najviše voli. Dijete koje se osjeća željenim i voljenim razvija pozitivnu sliku o sebi i samopouzdanje. Rusko-američki psiholog Bronfenbrenner u svojim teorijama tvrdi da je svakom djetetu potrebno imati nekog tko je „lud za njim“, osobu koja je postojano „zaljubljena u njega“ i čije će srce zakucati malo brže kad se ono prvi put nasmiješi, načini prve korake i izgovori prve riječi.

5. DOBROBIT DJETETA

Valentina Otmančić, predstojnica Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, u uvodnom dijelu Priručnika Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djece (2015) navodi kako je odrastanje u brižnom, sigurnom i poticajnom obiteljskom okruženju najbolje za razvoj djeteta, a posebice je tako u najranijoj dobi. Ostvarivanje odnosa sigurne privrženosti s roditeljem ili primarnim skrbnikom, koji je ključan za sveukupni socijalno-emocionalni razvoj djeteta, najlakše se postiže u podržavajućem i toplom obiteljskom okruženju. Obitelj djetetu pruža temelje za razvoj vlastitog identiteta. Upravo u obitelji dijete uči vrijednosti, njeguje odnose i komunikaciju te razvija sliku o sebi, drugima i svijetu. Stoga je pravo djeteta na život u obitelji jedno od ključnih prava obuhvaćenih Konvencijom o pravima djeteta, pravo koje UNICEF kontinuirano i snažno zagovara.

Obitelj je zajednica koja je odgovorna i omogućava zaštitu dobrobiti djeteta. Tim pojmom obuhvaća se više dimenzija djetetova života; poput tjelesne, materijalne, socijalne, psihološke i obrazovne dobrobiti. Dobrobit djeteta odnosi se na djetetovo optimalno funkcioniranje te njegovo iskustveno učenje i življenje. Rusko-američki psiholog Bronfenbrenner 1979. godine u svojoj je ekološkoj teoriji opisao kako je odrastanje djeteta pod utjecajem ostalih socijalnih konstrukata koji ga okružuju u svakodnevnom življenju. Kao socijalno biće, dijete je dionik međuljudskih odnosa. Zadovoljstvo i zabavu nalazi u igri, uspjesima te komunikaciji i interakciji s bližnjima. Dječje samopoštovanje proizlazi iz toga kako ih drugi doživljavaju. Ono ima potrebu biti voljeno i prihvaćeno, no ako se ne osjeća tako onda se guši i umanjuje njegova dobrobit. Bronfenbrennerovom teorijom prikazana je kompleksnost djelovanja različitih sustava na dobrobit djeteta te je ukazano na važnost djetetovih interakcija u kojima ono aktivno sudjeluje. Dijete je u interakciji sa svojim bližnjima, ali i s prijateljima, odgojiteljicama te ostalim sudionicima njegova života. Svi oni utječu na razvoj djeteta i njegovu dobrobit.

Dobrobit djeteta može se promatrati iz više različitih zakonskih i propisanih okvira u svijetu i Republici Hrvatskoj, kao što je Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine te Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje iz 2015. godine. U nastavku će biti objašnjena nužnost osiguravanja dobrobiti u životu svakog djeteta.

5.1. Djelovanje u skladu s dobrobiti djeteta

Suradnjom Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske i UNICEF-a 2017. godine izdan je prijedlog dokumenta kojim bi se detaljnije i konkretnije

opisali indikatori dobrobiti djeteta. Svaki suvremeni pristup, koji je usmjeren na dobrobit djeteta i na djelovanje u tom smjeru, treba imati jasno definirane pokazatelje dobrobiti i deprivacije djece kako bi pridonio djelotvornom i društveno odgovornom djelovanju za djecu. Također, istaknuto je djelovanje u vidu dobrobiti djeteta, s naglaskom na osiguravanju subjektivne perspektive svakog djeteta na vlastiti život. Kako bi se osigurala dobrobit djece izuzetno je važan multidimenzionalan pristup cijeloj problematici. Temeljne domene dobrobiti djece kao prijedlog istog dokumenta za razvoj indikatora dobrobiti u Republici Hrvatskoj su sljedeće:

1. Zdravlje

2. Obrazovanje

3. Obiteljski odnosi

4. Subjektivna i psihološka dobrobit

5. Materijalna dobrobit i siromaštvo

6. Odnosi s vršnjacima i rizična ponašanja

7. Sudjelovanje

8. Sigurnost djece – integrativna domena

9. Ranjive skupine/Djeca u ranjivim situacijama – integrativna domena.

Upravo te domene trebale bi pridonijeti boljem djelovanju u skladu s dobrobiti djeteta u Republici Hrvatskoj, ali i boljem razumijevanju prava djece.

Konvencija o pravima djeteta (UN, 1989) svojim načelima navodi temelje za sva dječja prava koja su u njoj navedena. Maleš (2011) navodi kako je Konvencija napravila pomak u shvaćanju djeteta; prestala su bivati vlasništvom roditelja te ih se počelo promatrati kao subjekte s vlastitim pravima, potrebama, željama i potencijalima. Sukladno tome ističe se neminovna potreba da se svakome djetetu mora omogućiti da bude aktivni sudionik u rješavanju svih pitanja, donošenju svih odluka i izvršenju svih postupaka koji se odnose na njega. U tim je procesima najvažnija dobrobit samog djeteta. U procesu djelovanja na djetetov rast i razvoj, jednak položaj djeteta nužne su osigurati sve države koje su ratificirale Konvenciju o pravima djeteta. Također je navedeno kako jednaku odgovornost dijele i odgojno obrazovne ustanove u kojima se dijete boravi te u njima raste i razvija se. Treba mu se omogućiti najadekvatniji rast

i razvoj na svim područjima njegova života, uključujući obrazovanje, zdravlje, socijalni i kulturni razvoj.

5.2. Dječje viđenje vlastite dobrobiti

Donošenje odluka o dobrobiti djeteta te djelovanje u skladu s time nije jednostavan i linearan proces. Upravo iz njegove složenosti proizlazi važnost uvida u dječje mišljenje koje nikako ne smije ostati podređeno mišljenju odraslih i koje djetetu treba dati da ga izrazi. Dječja perspektiva o vlastitoj dobrobiti rijetko je istraživana i uvažavana tema kada se govori o usmjerenosti na dobrobit djeteta. Po autoricama Višnjić Jevtić i Visković (2021) upravo je dječji pogled i mišljenje ključno za bolju budućnost odgoja i obrazovanja djeteta gdje ono neće biti objekt kojim se upravlja u procesu, već aktivni dionik i prije svega slobodna i samosvjesna osoba. Ističe se važnost doprinosa dječje perspektive na vlastiti život i djelovanje na isti, ali još važnijim smatraju doprinos koji djeca daju teoriji i praksi koja se mora razvijati u smjeru djelovanja u skladu s dobrobiti svakoga djeteta individualno. Prema Šeparović (2014) djelovanje na dobrobit djeteta predstavlja najviše dobro za svako dijete na njegovoj individualnoj razini. Djetetova obitelj te odgojno-obrazovni djelatnici trebali bi, imajući u vidu najveće dobro i najbolji interes djeteta, odlučivati o temama koje se tiču samog djeteta. Drugim riječima, odrasli bi se trebali staviti u poziciju djeteta, istražiti njegove želje, afinitete i trenutna stajališta, a tek onda, razmatrajući sve navedeno donijeti odluku. Poštujući različitost i uvažavajući individualnost svakog djeteta, njegova se dobrobit može promatrati iz perspektive o pravu djeteta, gdje se jedino uvidom u dječja stajališta, djeci ne uskraćuje pravo slobode. Djelovanje u skladu s najboljim interesom za dijete bio bi postupak donošenja odluke koja je usklađena s onim što bi i samo dijete za sebe odlučilo, kada bi za to i dobilo priliku.

ZAKLJUČAK

Obitelj je prva djetetova zajednica koja bi mu trebala omogućiti da vidi ono najbolje i najljepše u svijetu. Utisci koji se dogode u prvih par godina života, obilježavaju osobu za cijeli život. Budući da ne postoji oblik obrazovanja za jednu od najvažnijih uloga u našem životu, roditelji sami biraju koliko će truda i vremena posvetiti traženju pravog puta za odgoj svoga djeteta. Važno je da se posvete svakom djetetu individualno, a radom na sebi i traženju informacija zasigurno će znati odgovoriti na njegove posebne potrebe. Potrebno je kod djece stvoriti osjećaj samopoštovanja, razviti samopouzdanje te stvoriti i biti okolina koja će njegovati proces stvaranja djetetove pozitivne slike o sebi. Sve se to može postići ako se roditelji zajedničkim snagama posvete odgoju djeteta.

Odraslima izgleda nepotrebno, ali djeca itekako trebaju roditelje koji će se igrati s njima. To je način na koji djeca uče i doživljavaju svijet oko sebe. Razgovor i smjeh koji proizlazi iz zajedničke igre pruža djeci osnove za komunikacijske i socijalne vještine, a potiče se i razumijevanje strukturirane igre. U tim trenucima roditelji su posvećeni samo djeci koja uživaju u zajedničkom provođenju vremena. Dijete sliku svijeta i sebe gradi na temelju svakodnevnih iskustava, doživljaja i interakcija s osobama u svojoj okolini. One su osnova njegovog razvoja u svim područjima, a roditelji imaju odgovornost u njihovom osiguravanju i usmjeravanju te pružanju podrške. Istraživanjem i neumornim radom na vlastitim znanjima i spoznajama pojedinac, roditelj i odgojitelj, će doći do odgovora, a zatim će u skladu s time znati djelovati u smjeru najboljeg interesa za svako dijete.

LITERATURA

- Ajduković, M. (ur.) (2015). *Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta. Priručnik za socijalne radnike, druge stručnjake i suradnike centara za socijalnu skrb*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku
- Alinčić i sur. (2001). *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine
- Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga
- Hrupelj, J., Miljković, D. i sur. (2000). *Lijepo je biti roditelj*. Zagreb: CREATIVA.
- Jurčević-Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Likierman, H. i Muter, V. (2007). *Pripremite dijete za školu*. Buševac: Ostvarenje
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor
- Ljubetić, M. (2012). *Nose li dobre roditelje roda?!*. Zagreb: Profil
- Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju
- Petani, R. (2010). *Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Rosić, V. i Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade Rijeka. Filozofski fakultet u Rijeci – Odsjek za pedagogiju
- Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske Toplice: Tonimir
- Šeparović, M. (2014). *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi*. Zagreb: Novi informator.
- Vasta, R., Hait, M. M. i Miller S. A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap

Višnjić Jevtić, A., Visković, I. (2021). *What about Us? – Children's Perspectives on their Wellbeing*. *Psicología, Conocimiento y Sociedad*, vol. 11, no. 1, pp. 57-78, 2021 Universidad de la República